

Politikai
röpiratok

5

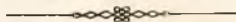
5
42

MINDENT A HAZÁÉRT

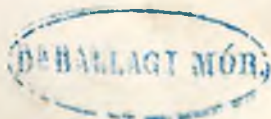
MÉG

NÉPSZERŰSÉGEDET IS.

9.

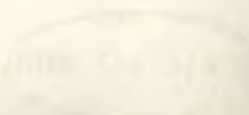

PEST, 1862.

THE HISTORY OF THE

REIGN OF CHARLES THE FIRST
BY JOHN BURNET
IN TWO VOLUMES
THE SECOND VOLUME
LONDON, Printed by J. Sturges, at the Black-Swan in St. Dunstons Church-yard, 1680.

Ha valamely tárgy felett észszerűleg akarunk intézkedni, meg szoktuk azt eleve vizsgálni; innen van, hogy hazánk ügye felett is naponként többen irnak, részint a hírlapok hasábjain, részint röpiratokban és könyvekben. A betegnek is minden ember tanácsot szokott adni, ha nem orvos is; így a beteg haza bajait is minden ember igyekeznék orvosolni, az egyik őszintén és jó szándékkal, a másik pedig — ő tudja miért — még kuruzsolással is.

Magam is megpróbálom azért, falusi ember létemre, holmi házi szereket ajánlani a nagy beteg orvoslására nézve, mert tapasztalásból tudom, hogy sok esetben, midőn az orvosok reményt veszve, felhagynak a beteggel, igen egyszerű házi szer gyógyítja azt meg.

Én ezek szerint, ha a betegséget vizsgálom, úgy találom, hogy az igen bonyolódott természetű és a baj nem csak helyi, hanem helyzeti is, vagyis az ország önállósága és annak a birodalomhoz való viszonyában keresendő, s kútforrása a bizalmatlanság.

A kormány nem ismervén helyzetét, vagyis népeit, gyanakodó, — viszont a népek, féltékenyek levén

jogaikra, szinte gyanakodók, és e gyanut — mindkét oldalon találkozáskor egyének, kik azt hol egy, hol más érdekből felhasználják — ha a körülmények nem növelnék is azt, még táplálják, holott csak a kölcsönös bizalom helyreállításával lehetne azt elhárítani.

Bizalmat csak jól ismert egyének és dolgok iránt szokott az ember érezni.

A kormányok iránt igen könnyen megnyerhető a népek bizalma; a népnek nem kell egyéb, csak őszinte és határozott nyilatkozat az uralkodó részéről, melyben az ország részére a törvényes jogokat minden tartalék gondolat nélkül biztosítsa, s módot nyújtson a vizályos kérdéseknek törvényszabta utakon való elintézésére; és ez nagyon meg van már könnyítve, kivált Magyarországgal szemben, az országgyűlési feliratok által; meg van azokban mondva minden, különösen megérthető belőlök, hogy az országgyűlés, míg oly módon kiegészítve nincs, hogy Magyarországot teljesen és törvényes értelemben képviselheti, közjogi kérdésekbe nem bocsátkozhatik, s hogy az alkudozó feleknek, mielőtt alkudoznának, minden törvényes kellékekkel el kell látva lenniök, hogy valósággal azok legyenek, kik Magyarország sorsát jogosan intézhetik.

A fentebbiekből önként következik, hogy a kormány csak a törvényesen kiegészített országgyűléssel tárgyalhat jogosan egy másik kérdést, tudniillik a birodalom és Magyarország közt létező ügyeket.

Az igaz, hogy a kormánynak több okból, nehéz feladat Magyarország népeihez bizalommal járulni; hanem

ez okok mind egyre vihetők vissza, s ez: a magyar nemzet félreismerése.

A kormánynak első teendője ezek szerint megismerni a magyar nemzetet, és ha annak történeti múltjából nem találhat elegendő adatot, vagy a mult országgyűlési feliratokból nem tud meggyőződni annak őszintesége felől, nézzen tiszta szemmel annak alkotó részeire, s vegye számba a tényezőket és azok nézeteit.

A magyar nemzet tényezői a tágas értelemben vett aristocratia, vagyis intelligentia, mert a magyar nemzet értelmisége mind az aristocratia nevezet alá sorozható, a mennyiben az értelmiség vágyainak végpontja, kisebb nagyobb mértékben, aristocratává válhatni.

A magyar mágnás honszerelme annyira össze van forrva lételével, hogy annak természeti ösztönnél fogva, akarva, nem akarva, szeretni kell hazáját, mert erkölcsi és anyagi jóléte azonos azzal; a magyar mágnás — a régi conservatismusi időkből talán némelyek szemrehányást érdemlő eljárását ide nem számítva — soha sem feledkezett meg arról, hogy a nemzeti kívánalmak teljesítése végett önkényelmeiből valamit fel kell áldozni, hogy magyar hazáját, mint ilyent, fentarthassa. A mágnásokat követte a főpapság. Azonban a zászlóvivők s a haladási kérdések indítói leginkább a megyei köznemességből álló értelmiség kisebb számu egyénei voltak, a mennyiben a haza szükségeit legközelebről ők ismervén, azok elhárításáról is legelőbb nekik kellett gondoskodni; s ha meg nem engednék is az igazság kimondásának ellenzői, hogy ezt hazaszeretetből, mint inkább ön- vagy más mellékes

érdekből, de mégis — meg kell vallanunk — hogy már a népszerűség megnyerése végett is többnyire azon végcélból tették, hogy oly polczra jutva, melyen jólét és hatalom leend kezeikben, a haza javát mozdítsák elő, és így a felhasznált eszközök után többnyire oda igyekeztek, hogy bizonyos aristocraticus körökbe hatolva, a javítási eszméknek a valódi aristocratákat is megnyerjék, a mit jó részt el is érvén, ez által olyanokat is eljuttattak a haza szükségének ismeretéhez, a kik különben az anyagi javak élvezetében, akár honn, akár külföldön időzve, nem is gondoltak volna azokra. Van példa rá, az igaz, hogy némely így felkapott egyén később zsarnokká is fajult; azonban némileg propagandájával pótolta félrelépését s a jobb szándéku embereknek megmutatta az utat, melyen népszerű indítványokkal oly aristocraticus hatalom birtokába is ellehet jutni, hol anyagi jólét mellett a hazának is igen sokat lehet használni. Hány oly egyént tudnánk jelenleg is felsorolni a hazában, a kik szegény sorsban születvén, talán még a mindennapi kenyérből sem lakhatnának jól, ha hogy értelmességük által fel nem küzdötték volna magokat oda, hol most anyagi jólét mellett a hazáuk is hatalmas oszlopai.

De nem csak a nemes származásu, hanem a nem-nemes születésü értelmes egyéneknek is nyitva van az ut Magyarországban, ugy annyira, hogy a földmives nagy osztályból is, részint egyenesen, részint közvetve az ipar és értelmiség eszközeivel, fokenként oly osztály képződött, mely a „honoratior“ név alatt önnön és a haza jólétének emelkedését tetemesen előmozdítá. Csak az

ügyvédeket és uradalmi tisztakat említem, a kik nagyobb részt vagyont, de, kevés kivétellel, nevelést is olyat adnak gyermekeiknek, hogy bármely körben vagy pályán szerepelhetnek; különösen pedig a törvénykezési és irodalmi téren aligha felül nem haladják az ősbirtoku nemeseket, habár ezek vagyona volt is az előmozdító eszköz, minthogy ezek gondnélküli bőség mellett csak később érzék szükségét az értelmiség kifejlesztésének, míg amazok életfentartás és bizonyos hatáskör szerzési vágyból tudomány által igyekeztek elérni azt, a mit a birtokosnak a vagyon és családi összeköttetés adott meg.

A fentebbiekben előhozott összehasonlítás és következtetés eléggé mutatja tehát, hogy, különösen Magyarországon, a főtenyezőket a születés-, vagyon- és észaristocratia teszik, és hogy valamint az elsőnek eredete az ész és vitézség, mely ész nélkül alig képzelhető — úgy a vagyonosságot is többnyire ez szüli, vagy legalább ez teszi tartóssá. S hogy a hatalom mégis a születési aristocráciánál állandó, az onnan van, mert itt az ész és tapasztalás könnyebben fejlődhetvén, a rangbeli összetartás és a természetté vált szokás ennek tagjait már különben is annyira egymás támogatására ösztönzi, hogy nálók minden érdek közös érdek is, s nem csak itthon, hanem külföldön is támaszai egymásnak, a mennyiben a sokféle érdek és irigység soha sem gátolja őket, hogy kölcsönös, vagyis azonos érdekeik fentartási ösztönéről megfeledezzenek; könnyíti ezt a szám kisebbség is és egymásnak annyira ismerése, mintha csak mindnyájan egy családba

tartoznának, a minthogy szorosabban véve, valósággal majd mind rokonok is ők.

Ha a főaristocrazia összetartása érdekegységből természetes, — úgy épen ellenkezője annak a vagyon- és ész-aristocriaié, mivel ezek nagy számán kívül a különböző osztályból vett eredetnél fogva, majd minden egyes egyén, hol itt, hol amott, utjában hiszi lenni a másikat és így az irigységen felül a rangban s fényben tulszárnyalási vágy szüntelen résen áll, hogy elleshesse a módokat, melyek segítségével az előtte haladót felülmulhatni véli; itt hát érdekegység nem levén, csak is bizonyos elérhető czélokra létezhetik közöttök kölcsönös segedelmi összetartás, — hol pedig az ármány, hanyagság, egykedvűség és mindenféle önérdékű számítás árulóvá válik, ott a bizalom hiányában soha, de soha sem alakulhat tartós egy czélra törekvés, — és habár Magyarországon ez osztály lenne is a legnagyobb tényező, mégsem bizonyos tényező, mert nagyobb részt a mágnási körhöz hajlandó magát alkalmazni.

Én a magyar népet, bármit mondjanak bizonyos kiadott könyvek és hirlapi cikkek, olyannak ismerem, mely a világ minden népei közt a legbecsületesebb, leg-háládatosabb és hazáját leghivebben szeretők sorában legméltóbb joggal foglal helyet, és így a törvénynek nagy tisztelője is, s azért legkönnyebben is kormányozható. Becsületességéről elég módunk volt, s van naponként meggyőződni, s a magyarnak szótartása nem ok nélkül lett világ híré. A mi pedig háládatosságát illeti, annak valódsága magaviseletéből tűnik ki; nézzük csak a

viszonyokat, melyek a földesur és jobbágy közt léteztek és léteznek, s nézzük különösen azon izgatásokat, mikhez ezen viszonyok folytán bizonyos czélok elérése végett némelyek folyamodtak: látni fogjuk, hogy habár sikerült is néha földes urak ellen jobbágy érdekből gyűlöletet idézni elő, mégis végtére a legtöbb ügyek egyezség útján úgy végződtek, hogy a törvény határozatán felül, a jobbágy részére háramlott kedvezmény, mert a földes ur a nép bizalmát méltányolni akarván, atyáskodási hajlamát telhetőleg éreztette vele; végre pedig az urbéri viszonyok megszüntetése által teljesen megszilárdult a nép hite volt földesura irányában, s jól tudja és érzi, hogy kinek tartozik azért hálával, — s bármiként okoskodnak is némely lapok és röpiratok, mint „Ausztriával-e vagy nélküle?“ s „Béküljünk ki“ stb. firkák, hogy a nép nem a földesurnak, hanem másnak köszöni felszabadítását, — ezt csak azok hiszik, kik a nép titkaiba nincsenek beavatva, miután a nép sokkal ovatosabb, mintsem bizonyos oldalról ismert, vagy épen nem ismert embereknek megmondja lelke titkát, de a kihez bizalma van, vagy mikor önkörében van, telte által is hálásan ismeri el földesura jóléteményeit, mert ám vannak a népnek hű fiai, kik értik, tudják s érzik is, hogy nemcsak nem ellenzé az ur a nép jólétre vergődését, hanem őket is, a nép fiait, urakká lehetni, a földesuri segedelem segíté. — Hány néptanoda, kisededovoda és számos közintézet jött létre, kormány segedelem nélkül is, a nép javára a magyar urak által? mind élő bizonyosága és emlékoszlopai ezek annak, hogy Magyarországon a földesur atyja is jobbágyainak s azok anyagi és erkölcsi érdekeit szíven viseli.

Hogy a nép volt terhelve adóval és egyebekkel, és a nemes nem, s az őtet nyomta is, az igaz, de legalább belátta a teher törvényességét, mert földjét urától azon föltétel alatt nyerte, hogy terheit ő viseli, — és hogy ez mértéken túl ne szaporodjék, e tekintetben a népet az országgyűlésen a nemes úgy védte, a mint maga alig védhette volna, sőt a midőn a nemes e teher súlyát nyomasztónak kezdte látni, rendkívüli esetekben nem csak részt vett azokban, hanem ugyan ő indítványozá a közteher egyenlőséget, a mit aztán 1848-ban keresztül is vitt.

A véradó, vagyis a katona-kötelezettség egyenlőségének kérdése oly tárgy, mely igen sok águ s csak is fontos értekezlet után dönthető úgy el, hogy a házára terhesebbé ne váljék, mint volt akkor, midőn csak a népet nyomta az, azon eljárás mellett, mely szerint a szegény nép fiát minden tekintet nélkül szakították ki gazdálkodó apja oldala mellől, vagy pedig az özvegy anya és apró testvérek egyetlen táplálóját és támaszát hurczolván el benne, ezáltal egy egész család jutott a bizonytalan sorsnak martalékul. Azonban, ha fáj is a szegény nép-apának hon maradt fián kívül a többinek besoroztatása, mennyivel inkább fáj az egy uri atyának, midőn fiát épen azon időben viszik el katonának, a mikor az már több évi tanulmányai után tanulási célját vélte elérhetni, — és a kitelt katonai évek után mint altisztet, vagy minden tudományt felejtve és semmihez sem értve, vagy pedig — a mostani intézkedés szerint — valami hivatal-szolgaságra látja alkalmaztatni, holott, ha tanul-

mányait végezheti, szolgabíró, ügyvéd, mérnök, alispán, mester, kereskedő, vagy jó földmivelő válhatott volna belőle, a ki a haza földjét szántva, a katonaságot kitöltött népfuk közül egyet vagy többet, mint munkást, bizonyosan jobb sorsban részesített volna, mint a milyenben azok valamely szegény földmives cselédjeként a kevés földü gazdával egyetemben részesülnek. Szóval, a nép fia a katonaságnál tanul, az ur fia felejt és elveszti tanulmányi tőkét, mely a hazának is kár. Én úgy vélekedem, hogy a katona-kötelezettség terhe érjen mindenkit, de módosítással könnyíteni kell e terhen; a kinek kedve van hozzá, legyen katona; a kinek pedig életviszonyainál fogva ez állapot nem csak magára, hanem végeredményileg a közügyre is káros lenne, annak nyujtassék kedvező mód, az alul menekülhetni. Hogy a régiebb időben a nemesség általában szabad és a szoros értelemben vett katonaságtól ment volt, azt nem lehet annak szemére vetni, mert szükség esetén a haza védelme az ő kötelessége volt; s hogy hazáját meg is védte, bizonyítja annak létele és azon szomorú jelenség, miszerint hazánk anyagi kifejlődése, épen e teher miatt, a többi tartományokéi mellett, messze hátra maradt.

Minden országban azonban, és így Magyarországbán is, a legfőbb tényező mindenek felett — a közvélemény. Ezt kifejleszteni a sajtó feladata, a mi meg is történik, részint nyilatkozatok, részint hallgatás által, — csak hogy ez utolsó önkényes vagy kényszerű szerepe a sajtónak néha épen oly káros, mint az, ha a következtetéseket fonákul állapítja meg, mert ekkor az értelmiség a sorok

közt olvassa saját nézetei valóságát, a miből aztán ferde felfogások és vélemény-zavar támad, a mi sok bajnak forrása.

Közvéleményt mesterséggel előidézni, vagy oly alakba önteni, hogy azt az előidéző akárki kedve szerint idomíthassa, nem lehet. Tekintélyes, népszerű embernek pedig minden időben irányadó véleményt mondani ki nyilvánosan, nem tanácsos, mert Magyarországon igen sok okos ember létezik s még több, a ki a vezérszerepre vágyik, s azt csak a tekinkély lerombolásával reményli biztosabban elérhetni. A miért is a valódi vezér legtöbb esetben csak úgy szerepelhet, ha valamely rosszul irányult ügyet, véletlen fellépésével ismét az egyenes ultra viszsa. — Azon szemrehányások, a mik egyik vagy másik röpiratban felhozatnak, hogy miért nem szól Deák, Vay, Apponyi, Majláth, Somsich stb.? vagy hogy, miért szólott Ghiczzy vagy Tisza? egyáltalában nincsenek helyén, mert alkotmányos országban a szabadszólás idézi elő gyakran a rosszat, de csak a szabadszólás teszi azt végre jóvá is. Az igaz, hogy ha mindég hallgat, a kinek beszélni kell és tud, az jobban szereti önmagát, mint hazáját; de ha oly ember beszél, a ki tud ugyan, hanem olyat beszél, a mit maga sem hisz s egyébbel nem akarja okadatolni, mint a bármi áron és módon szerzett többséggel, — az meg már épen veszedelme a hazának.

Az ily közvéleményű többség ellenében egy más közvélemény alakítása szükséges. Az igaz, hogy a közvéleményt tetszés szerint nem lehet idomítani, de hogy ellenközvélemény még is támadhat, megmutatta a múlt

országgyűlési időszak, midőn az ország megyéiből mind Deákhoz jöttek a feliratok. A mi véletlenül lehetséges, az terv szerint még lehetségesebb, a mi — megengedem — hogy pártoskodásra vezet, de jól tudom, hogy mindenféle ügy, mely több személy rendezését feltételezi, társulat alakulását igényli, mennyivel inkább követeli hát ezt egy ország rendezése. Azért e rendezésnek irányt kell adni, mert az ország nemcsak hatóságokból, hanem nemzetiségekéből is áll; s habár nehéz dolog is a közvéleményt összehozni, — midőn a hazajaváról van szó, a munkától nem szabad rettegnünk.

Csak akarni kell s e jelszó mellett: törvényes Magyarország a felirat értelmében, — az első főtényező párt, vagyis a főnemesség, melynek, mint ilyennek, létele a haza fennállásával azonos, bizonyosan azonnal készen áll, mert ott lesz mellette a clerus is. Azután pedig a harmadik tényezőt, a megyéknek a fentebbiekből kimaradt országos tekintélyeit — kiknek mindnyájának vagynak egynézetű barátai, vagy nézetnélküli követői — kell egyénileg számbavenni és megkérdeztetni, hogy mi a teendő? s az iránt hogy vélekednek? ily módon a válasz eredményéhez képest meg lehet tudni, hogy van-e a hazában egy közvélemény, vagy hogy a nézetkülönbség csak bizonyos pontokban sarkallik, a melyek aztán alku kérdésül fennmaradnak, vagy mint olyan nehézségek, melyek csak néhány személy kivánatát fejezik ki, elszigetelve maradnak, vagy pedig oly meggyőződésen alapulnak azok, a miket a haza iránti szeretetből a kisebbség felád a többségnek, vagy pedig bizonyos népszerűség ürügyeül

valami cél elérésére céloznak, a mit aztán lehetőleg elő kell segíteni, ha az ellenkezést valódi beleegyezés követi.

Ezek után következnek a megyén kívüli hatóságok vezérei; a megyékre nézve ajánlott mód ezeknél is hasonlóan elvezethet a közvélemény megtudásához.

Legnehezebb a fővárosi közvélemény kipuhatolása és megállapítása, minthogy itt a sok önállónak látszó egyén, magánzó, író, kereskedő, iparos, ügyvéd, a nagyszámu tanuló ifjuság, valamint a szerkesztőségek, mind meg annyi kösziklák. Azonban e sziklákból is, mindenikből képes az ő tulajdon Mózesé vizet bocsátani, a Mózesek pedig már nagy részt befoglaltatnak az előbb említett osztályokban, és így csak fel kell találni kinek-kinek a maga Mózesét, s a forrás bizonyosan megnyitható leszen; vagy könyezni fog a szikla.

Ha mindezt így rendeztük, ez által az értelmiség mind számba lesz véve, mert a fentebbi osztályozásban a főnemesség, clerus, a közbirtokos s minden pénzes és eszes ember, mind befoglalvák, annyival is inkább, mert feltehetjük, hogy az uradalmi tisztek, érdekek és képességöknél fogva is, mind ott állandanak, hol uraik; a falusi jegyzők és mostani hivatalnokok irányában pedig, azt hiszem, a józan ész nem fog méltatlan lenni és a magyar nagylelkűség a haza javát sokkal többre becsüli, mintsem néhány oly egyént, a kik talán hivatalaikkal visszaéltek, üldözzön. A magyar ember már természeténél fogva hajlandó, hogy azt, a ki őt kővel dobálta, kenyérrel hajtsa vissza; s hogy a jelen viszonyok között így cselekedjék, azt nem csak e vele született hajlam,

hanem az ildom is tanácsolja, mert a haza szent ügye azt követeli, hogy béke legyen minden kebelben; e nélkül mindig akadnak izgatók, s a mig ilyenek vannak, a népet a közvéleményhez csatolni nagyon nehéz lesz, a mi pedig leginkább szükséges.

Legnehezebb feladat a nemzetiségeknek, mint tényezőknél, számba vétele; nehézzé teszi különösen azon körülmény, hogy a magyar nemzetiséget kivéve, a többiekben hiányzik a főtenyező, a mágnásság, a második tényező, vagyis a papság pedig, a haza szeretetén kívül, más érdek által is vezéreltetik, tudniillik saját nemzetisége emelésének érdeke által, — s hogy az értelmiség kevesebb tért lát maga előtt oda emelkedhetni, hova a magyar vergődik, minthogy a főbb hivatalok elfoglalásában a magyart látja maga előtt. Innen van az is, hogy a külön ajku nemzetiségek mind a mai napig sincsenek megelégedve a reájok vonatkozó eddigi magyar törvényekkel és határozatokkal; ámbár helytelenül és ok nélkül, mert ha ama nemzetiségek vezérei vissza néznek hazánk korábbi történelmére, látni fogják, hogy a magyar sohasem volt féltékeny valakire azért, mert más nemzetiséghez tartozott, sőt ha kitüntette magát, s a haza iránt akár vitézség, akár másnemű szolgálat által érdemeket szerzett, dicsekedéssel vallotta magáénak, s elismeréssel és kitüntetésekkel halmozta el. A Corvinokat, Zrinyieket, Franjepánokat, Eugen herceget és több másokat, ha bár némely történetírók szerint nem voltak is tisztán magyar eredetűek, mily büszkeséggel vallja a magyar magáénak? hány indigena családdal birunk, kiknek érdemeivel

örömet dicsekednék a legrégebb magyar törzsű egyén is? kell-e jobban népszerű név, mint a báró Wenkheim és gróf Degenfeld? Rajta hát horvát, román, szerb atyafiak, — nyitva a tér, melyen eszes és érdemes fiatalok felkúzdhetik magokat oda, hol mint csillagok, szeretve és tisztelve ragyoghatnak széles e Magyarországon; — ne szorítsátok derék fiatalokat a kis terjedelmű Horvátország, Szerb-Vajdaság vagy Daco-Romania területére, — hiszen Magyarország, mely a ti hazátok is, már nevet vivott ki a nagy világban, s most legnagyobb érdemet az által szerezhetnek, ha a magyar korona tartományainak bomladozni indult egységének újra megszilárdításában, egész hévvel és őszinteséggel közreműködnek. Ily egyesülésben leghamarább és biztosabban lesz megoldva a nemzetiség kérdése is, s e legnagyobb tényező, nem lesz többé akadály, hogy magyar hazánk újra nagy és erős legyen.

Ha már az ország tényezőit számba vettük, szükség szemügyre vennünk az 1848-iki törvényeket is, melyek több oldalról, különösen az „Ausztriával-e?“, „Béküljünk ki“ és „A magyar nemzeti politika helyes iránya“ című röpiratokban úgy említettnek, mint minden bajnak kutfejei, s mind a mellett, hogy e röpiratok szerzői békitő szellemben akarnak írni, oly ferdítésekkel magyarázzák azon törvényeket, melyek nem csak a kormány bizalmát idegenítik el a magyartól, de még a nemzetiségek és népek részéről is gyűlölség magvát iparkodnak elszórni a törvényt hozott országgyűlés és a még most is országos férfiak ellen, a kiknek hol itt, hol amott, hasonlóan jönnek látják, nem érdemlett szemrehányást tenni.

— Én, a helyett, hogy, parányi hatáskörű létemre, ezek czáfolatába bocsátkoznám, röviden csak azt mondom, hogy az 1848-diki törvényekben, bár a körülmények szüleményei azok, már keletkezésükkor volt arról gondoskodva, hogy ideigleneseknek mondassanak, — s mindamellett hogy eddig is mindenféle izgatásokra használták fel s használják még jelenleg is, a magyar nemzet ma is azokban látja letéve jövő állandóságának talpkövet. Állításunk mellett bizonyít az egész mult év története is, mert hogy azon általános hangulat, mely az egész országban mindenütt az 1848-dik törvény mellett nyilatkozott, nem a valóságos, hanem mesterséggel előidézett közvélemény volt, azt csak azok állithatják, kik a tényeket oly hiven adják elő, mint az idézett röpiratok szerzői a törvényczikkelyek értelmét.

Ilyen módon, atyafiak, nem békitünk, bármi békitő czimet nyomatunk is röpiratunk elejére, ha annak tartalma ellenkezik a czimmal; aztán meg az által, hogy a haza nagy férfiaiit gyalázzuk, midőn azok saruszijjait sem vagyunk méltók megoldani, magunk még nem leszünk nagyok. — Kossuth messze van, ő reá mondhatunk mindent, ő nem mentheti magát s más se őt, s mentségét csak a történelem igazságszolgáltatásától várhatja; hanem azon hangot és kimélytelenséget, mellyel „A magyar nemzeti politika helyes iránya“ szerzője gróf Széchenyire vonatkozólag a magyar nemzetről szól, már csakugyan nem lehet szó nélkül hagyni. — Előbb azt meri állítani, hogy a Széchenyi-requiemek csak mint tüntetések használtattak fel a kormány ellenében, s könyve

végén mégis őt mutatja fel a nemzetnek, mint nagy hazafit, példányképül. Lehetne-e már a magyar nemzetet mélyebben megsérteni, mintha valaki a kegyelet szent érzelmeit tagadja meg tőle honfiainak jobbjai irányában? Merészelheti-e azt valaki büntetlenül kétségbe vonni, hogy egy gróf Széchenyi iránt nem a szeretet és tisztelet volt az, mit halála után az ő emlékének áldozott a magyar? A legszentebb érzelmeknek a legnagyobb magyar irányában nyilvánult kegyeletes kifejezését tüntetésnek nevezni, — ez már magában elég, hogy tűzbe vettessék a könyv, mely ilyet ír, s szerzőjére kimondassék, hogy: nem magyar.

A fentemlített s hozzá hasonló, irányt adni és békét szerezni így akaró iratok tartalmának legnagyobb része abból áll: hogy az 1848-diki törvényeket félremagyarázzák, az azok hozásában résztvevő magyar kormányférfiakat, valamint az 1861-ki országgyűlést, sőt a megye tényezőit is úgy állítják elő, mint a magyar hazától egészen elvált testületet. Az 1848-diki évet illetőleg, meg kell vallanunk, hogy a hatalom akkori kezelői a nyílt közvéleményen kívül, a kéz alatt működő reactióval szemben, csak is az 1848-ki törvényt szerető nép által támogattattak; mert a mágnásság, clerus, sőt a nemesség nagy része is, tévesztett irányt látva az akkori kormányférfiak működésében, félre vonult. Hogy ily elvonultan mit tettek, azt nem tudom, de hogy határozott részvétell a magyar kormányhoz nem közeledtek, azt állítom; pedig ha közelednek hozzá s értekezletekbe bocsátkozva, megértik vala egymást, bizony, sok másképen történt volna,

s az április 14-diki határozat, alig hiszem hogy létre jött volna, mint a mely nem egyéb volt, mint kényszerűségből hidelégetés azok előtt, kik a kormány hire nélkül más utra akartak térni. Ekkor is hiányzott a bizalom, — s minthogy most is éppen ennek híjával vagyunk, azért keressük azt.

A birodalmi kormány azonban még ez esemény után is bizni látszott a magyarban, mert a muszka bejövetele előtt hajlandó volt Magyarországgal kibékülni, ha ugyan való, a mit egy már megholt férfiutól hallék, a ki egy bizonyos, a kormányhoz tartozó egyéntől azzal volt megbizva, hogy menne Debreczenbe, tájékoztat nyereségéről, vajjon a magyar kormány részéről a muszka segéd-sereg létszámának előmutatása után, nem venne-e észre hajlamot egyezkedésre. Hanem e kiküldöttet tapasztalatlansága, vagy még inkább féltékenysége, s egy nem nagy tényező kormányférfi nyilatkozata, annyira visszaremitette vala ez ügyben való erélyes működéstől, hogy Kossuthot, ki éppen távol volt Debreczenből, be sem merte várni; pedig, ki tudja, ez eljárás nem hozott volna-e sikert hazánkra? Ezt egyébiránt csak tanulságul hoztam fel a két fél számára, hogy a kedvező időpontot idejében kell és jó felhasználni.

Ezeket közbevetve, újra csak ott vagyunk, hogy a félreértés, gyanúsítással párosulva, legtöbb bajnak a szülők. Hogy a röpiratok az 1861-dik országgyűlés eljárását s a hatósági határozatokat szinte azzal gyanúsítják, miszerint azok csak bizonyos egyének mesterséges befolyása, nem pedig a nemzet akarata szerint keletkeztek,

ismét olyan dolog, hogy a ki ilyesmit ír, az nem akarja a kibékülést s csak a birodalmi kormányt akarja tévutra vezérelni. S miért e gyanúsítás? csak azért, mert azok szerzőinek nem tetszik az 1848, — s minthogy nekik nem tetszik az, az országgyűlés tagjait az országtól elkülönítve mutatják fel, s a törvénycikkelyeknek oly értelmet adnak, a mint azokat egy jó hazafi sem magyarázza. Ugyan kérem ezen bölcs statisticusokat, olvassák el a főrendi tábla névsorát, ugy a született mágnások, mint a ki-nevezett főispánok és főpapok neveit, és alakítsanak, ha tudnak, más nevekből főrendi táblát s mondják meg annak véleményét; ha más leend az, mint volt az előbbié, akkor vegyék sorba az alsó tábla egyéniségeit és alkossanak egy más névsort, s meg fogják látni, hogy a két új ház és a volt kettő véleménye közötti különbség részökre nem igen vigasztalólag fog mutatkozni. Térjenek azután a megyei bizottmányok és városi képviselőségek alakítására, és magok sem hiszik, hogy az összehasonlítás után mily meglepőleg csekélynek fog látszani a különbség, tanulságul arra, hogy az előbbeni bizottmányok- és képviselőségekből még nagyon sok és értelmes jó hazafi maradt ki, a kik mind az 1848 mellett nyilatkoznak.

Hogy a megyék és az országgyűlés az 1848-diki törvényt vették működésük alapjául és nem az oct. 20. diplomát, — annak okát mind az országgyűlés mind a megyék világosan megmondották, tudniillik: a törvény vezette őket, s hogy működésüket, a közhangulatnak az egész kormányi eljárás irányában mutatott elégedetlensége és bizalmatlansága daczára is megkezdték, az azon derék

és higgadt férfiak munkájának köszönhető, a kik a tényezők többségébe bizva, a közvéleményt, melynek jelszava volt: semmi vagy 1848 — meg tudták változtatni. Magam is csak azért rándultam ekkor Pestre, hogy a hangulat okát és irányát kitudva, lendítsek, a mit lehet, a dolgok helyes menetén, a midőn is akadtam ismerős egyénre, ki mint a sajtó terén is befolyásos tényező, azt mondá, nincs velem egy véleményen, s szerinte az, ki a főispánságot elfogadandotta, keresztfára lesz méltó. No hiszen, csak a kellene még — válaszoltam reá — hogy ugy teremtsünk hazát, hogy az ország jobbait elpusztítva, a haza megmentését mi vállaljuk magunkra, vagy még nálunknál silányabbak. Utoljára is, hosszabb vita után, azon hittel váltunk el egymástól, hogy egy gróf Károlyi mégis csak többet tud tenni a hazáért, mint mi ketten, sőt — azt hiszem, — mint mi sokan. Ugyanily értelemben irtam az 1860-ik év december hóban egy rövid levelet a „Pesti Naplóba“ a főispánokhoz, nem azért, hogy ők olvassák, hanem hogy — négy megyében birván egy kis népszerűséggel — némely rokonérezelmű barátimmal tudassam, hogy én is tért akarok foglalni a működésre, minthogy kellő tér nélkül, bár mennyire ohajtana is valaki, nincs módjában valamit tehetni. Hogy ohajtott sikert nem arattunk, oka mindég csak a bizalmatlanság és félreértés volt.

E félreértést és bizalmatlanságot gyanúsításokkal nevelni, fájdalom, mindég akadt ember. — Ilyen a többek közt az is, hogy a magyar kivánatoknak irányt és fokozatot Kossuth bankönyomdája, Garibaldi betörése, vagy

Napoleon segedelem ígérete adott. Én nem akarom tagadni, hogy a ki gondolkodni nem tud, vagy járatlan a politikában, hirekből szedi tápláló élményeit, s habár igaz is, hogy a külpolitika annyira a mennyire irányul szolgál Magyarország ügyeire is; de azt is jó lélekkel hiszem, hogy a magyarországi tényezők sem Kossuth pénznyomdáját, sem Garibaldi betörését, sem Napoleon segedelmét nem tartják a megszabadító Messiásnak, miután ez mind a három ugy is egy.

Hogy Napoleonnak mi a politikája, azt lehet gyanítani, de tudni csak annyit, hogy önfentartása az első, — a második pedig az, hogy lassan járj, tovább érsz, — a harmadik, mi egy az elsővel, hogy az európai hatalmakkal egészben szakítani nem akar, — negyedik pedig az, hogy oly országba, hova nem hívják a tényezők, nem megy be, és ezt nála nélkül Garibaldi sem teszi, ekkor pedig Kossuth pénzére sincs szükség.

Magyarország népsége, a röpiratok szerint, még az 1848-at sem akarja; az 1848-asok pedig, az a kis része az országnak tudillik, mely a főrendből és alsótáblából, meg a megyei bizottmányok- és a többi hatóságokból áll, megmondták már felirataikban, hogy mi kell nekik, s a mit mondtak, az kizárja Napoleon segedelmét, vagyis az invasiót; ezt tudja Kossuth, hiszi Napoleon is, s ha jönnek látják, megmondják Garibaldinak is; szóval: Magyarország nem akar forradalmat, nála nélkül pedig az lehetetlen.

Ha tehát a forradalomtól nincs mit tartani, akkor a birodalmi kormánynak sincs oka bizalmatlansággal lenni a magyarok iránt; a miért is, ha czélt akar érni, mindazokat,

kik a bizalmatlanságot hazánk ügye elintézésében növelni igyekeznek, mellőznie kell. — Régi igazság s a kormányok is belátták már, hogy az erős államnak szilárd alapját alkotmányos kormányzat és az ennek jótéteményeivel boldogított nép bizalma teszi; míg ez hiányzik, az állam felvirágzásáról szó sem lehet, mert a hol nép és kormány között bizalmatlanság uralkodik, ott szüntelen az állam vagyonát nagy részt felemésztő hadsereg tartása szükséges; ha pedig a törvényes kívánatok kielégítése által helyre van állítva a belnyugalom, akkor belső okok miatt nagy hadsereg tartása többé nem szükséges, a kül ellen irányában pedig negyedrészt annyi haderővel is erősebb az állam, mert a megelégedett nép ragaszkodása és lelkesültsége már magában oly erő, mely minden támadást már hírével visszatart.

Magyarország természetileg szép és gazdag ország; mert ha a szorgalom és gazdaszat fejlettsége szerint terményeit számba vesszük, a jólét ellen alig lehetne panaszkodnunk; azonban mindezt annyira emészti az adó, hogy ha tekintjük a gyarapodás helyetti vagyonhanyatlást és az adónak folytonos növekedését, az elszegényedéshez csak egy lépés kell még. Ennek a gyógszere is csak az alkotmányosság, — mert csak e mellett történhetik seregleszállítás, és ezzel adókevesítés.

Hogy ha az ország nyugalma meg lőn s a nép elégedett, ki akarna mást? hanem a mesterkéltnyugalom szerzés, vagyis a papiron álló alkotmányforma, a milyent, azt hiszem, Magyarországon is lehet eszközölni, nem vezet célra. Főispánokat nevezni, megye-gyűléseket

tartani, bizottmányi gyűlések folytán követeket választatni, s így országgyűlést hini össze, ez mind lehetséges, sőt az országgyűlésen még törvényeket is lehet hozni, ez is lehető, kivált ha egy bizonyos program teljesülhet; de ha az igazi és valódi tényezők részvétele nélkül történik mindez, nem lehet vele czélt érni, mert az ország nyugalma és megelégedése így nem lesz helyre állítva, — mert a magyar tényezők csak törvényes eljárásban tudnak megnyugodni és csak ezt hagyja helybe a közvélemény.

A fentemlített magyar tényezők mind azzal bírnak, a mi a közvéleménynek irányt adhat; a születési kötelek a vagyon- és észszel szövetkezve, mindazon eszközök birtokába juttatja őket, a melyekre csak szükségök van.

A magyar mágnás emissarius nélkül is tud magának külföldön pártfogót szerezni, bent pedig a hazában a hatalmas clerussal érdekegység által összekapcsolva, minden észtehetséget, mely vagyonánál fogva még köztük nincs is, hivatalokkal úgy lát el, hogy a falusi jegyzőnek, ha annak fizetését, melyet már nagy részt ugvis fizet, a birtokosság vállalja magára, még a választása is tőle függ; továbbá a tanító, kántor, házi nevelő, s ha a szükség úgy kívánja, az itt-ott létező jóra való proletár is, hivatalbeli alkalmazás-, vagy valami bérellettel mind megszerezhető ily módon; sőt még arra is kiterjedhet befolyásuk, hogy a hazaszabadult katonai egyéneket a kiházásitástul kezdve, a tiltárság, tisztii szolgálta vagy béresi kenyér által mind a magok véleményére térithetik. A népnek fennmaradt részét pedig — néhány bérlő kivételével, kik aztán a kereskedési üzletben találnak kárpótlást — földjeit

juttatván, munkaadás által kötelezi le s ebben is kész követőkre talál. Ily eljárás mellett aztán, mely vagyonbeli veszteséggel sincsen összekötve, egy lesz a közvélemény s ha a kormányzat ezzel szemben tovább is alkotmányellenes lesz, türelmes és csendes lehet az ország, de elégedett és erős, sem bent, sem kívül bizonyosan nem; az ily állapot csak egy hatalmas hadsereg által tartható fen, a milyent bukás nélkül pénzzel győzni soká nem lehet; itt is csak az alkotmánynyal lehet segíteni a dolgon, s ezt halasztani káros, néha késő is.

A fentebbieket czifrán talán lehet fejtegetni, de czáfolni nem, és így a birodalmi kormánynak épen ugy érdekében áll a kibékülés, mint a mennyire az a népeknek kívánatos; azért tehát rajta, a ki hiszi és tudja, hogy lendithet valamit, tegye meg. A kormány már kimondá, hogy belátván az alkotmányosság szükségét, tenni akar, és a mit tett, hiszem is, hogy jó szándékkal tevő. Csak az a baj, hogy a midőn mesztelenségünket látva ruhát adott, az időt nem vette tekintetbe, mert a nyári ruha fölébe téli köntöst kapánk, vagyis magyar törvényes alkotmányunk helyett, a mire oly nagy szükségünk volt, még a birodalmi téli bundát is ránk venni parancsolá. Ez mind jó, de ha mi magyarok, kik a ruha szükségét legjobban érezzük, azt mondjuk: Uraim, tegyétek jó gondviselés alá e téli köntöst, hogy a moly meg ne egye, — majd ha el jön a zordon idő s fázni kezdünk, majd előkérjük, — ugy hiszem, kívánságunk méltányos, és ezt egy uralkodó igazságosnak is fogja tartani, ha ön szive sugallatát követendi.

Ez az a pont, a miről az Uralkodót meg kell győzni mindazoknak, a kik azt tehetik és a birodalmi viszonyt úgy szeretik, mint hazájukat. Engedjenek minket csak azon ruhában jární, mely nekünk mint magyaroknak szükséges, mert ha igazán akarjuk, megférünk mi a birodalmi népekkel így is egymás mellett, csak úgy mint ezelőtt; a sarkantyut már is leraktuk, hogy más tyukszemét ne sértsük.

Az a pénz- és hadügy, az igaz, hogy nálamnál okosabb embert is megakaszt; de én mégis úgy hiszem, hogy a szerint, a mint arról az országos felirat már nyilatkozott, ha egyéb ügyeinkkel rendbe jövünk, ennek is megtaláljuk a nyitját, mihelyt eljárásunk higgadtabb, bizalmunk erősebb leend; e pedig azonnal meglesz, ha látjuk, hogy az Uralkodó azon kezdi, a mint a leiratban végezte, hogy tudnillik az 1848-dik törvényeket, jöllehet azok megtartására magát kötelezettnek nem érzi is, megtartja s hogy bennünket arról meggyőzzön, kész azokat kiegészített országgyűlésen tárgyalatni.

Ha részletezzük, a hadügy elintézése sem lesz oly nehéz, mihelyst oda jutottunk, hogy alkotmányunk minden tekintetben úgy lesz helyreállítva, hogy többé semmi jogos kívánni valónk nem marad fen. Ekkor az ország önkénytelen fog katonaságáról gondoskodni s meghatározni, miszerint a nép fiai közül tiszt csak az lesz, ki a magyar hadi iskolát bevégezve, érdemes arra. A birodalom védelmétől sem fog a magyar idegenkedni, csakhogy annak szükségéről, akár meghatározott esetekben, akár a fejedelem nyilatkozata által, meggyőzessék és felvilágosíttassék;

s valamint eddig, ugy ezután is, ha egyszer alkotmánya sérthetlensége és biztossága felől meg van nyugtatva, mindenkor lelkesülten fogja a magyar a „moriamur“t szeretett és törvényes koronás királyaért elkiáltani.

Az a miniszteri felelősség végre is csak oda megy ki, hogy a rendkívüli esetekben a felelősség színébe burkolódzik, — ez a szó pedig: rendkívüli, kiszokott zárni minden felelősséget, még Angliában is. Azért közelebről nézve e két tárgyat, nincs is azoktól mit félni, ha hogy előlegesen oly intézkedések szabályozzák azok kezelését, melyek mind az alkotmánynyal öszhangzásban állnak, mind az ország önállóságát biztosítják arról, hogy a kormány rólunk nélkülünk nem intézkedik.

A birodalmi tanácsba való meneteltől, mindaddig, míg a birodalom többi részeinek alkotmányosságáról meg nem győződik, a magyar méltán idegenkedni fog. A mig tehát a kormány ezen tartományokkal rendbe lesz, a birodalom közös ügyeire nézve Magyarországgal sokkal sikeresebben végezhet, ha azzal esetenként egyenesen érintkezik, mintha bármi kérdést a birodalmi népek vita-tárgyává tesz. Egy oly tanácskozásban, hol a népek egymás iránt már előlegesen bizalmatlanok s érdekeikre féltékenyek, a tanácskozás alig vezet kívánt eredményre, sőt inkább pártoskodást szül, mert mindenik fél többségre igyekeztén vergődni, a másik képviselőjét törekszik megnyerni, és az elváláskor a meg nem elégedett fél azt teszi fel magában, hogy jövőre majd találand tárgyat, a mely mellett többséget szerez ellenfele megtorlására. A

birodalmi tanácsbeli tárgyalásoknak tehát még idő kell, hogy az ügyeket bizalmi vonzalom szerint és igazságosan intézhesse.

De különben is a magyarok példát adtak már rá, hogy csak néhányan is közülök, kik a birodalmi tanácsban résztvettek, győzelmet tudtak szerezni eszméiknek; hát ha még egy nagyobb szám találna ott a magyar szónokokból megjelenni; a kik már nagyon jártasok a parlamentarizmus tactikájában, — aligha többre nem tanítanak a birodalmi képviselőket, mint a ministerek ohajtanák, mint nem rég is a katonatisztek előléptetése kérdésében aligha más nem történt, mint a ministeri akarat.

Azokban tegyük fel, hogy a kormány a birodalmi tanácsban, annak szerkezeténél fogva, kedve és szándéka szerint mindent keresztül vihet; mit nyer ezzel? épen azt, mintha korlátlan hatalmánál fogva egy rendeletet bocsátana közre, mely szerint valamit így és amugy kell cselekedni, és oda jut ismét, hol tíz évig tapasztalásból tanulhatta meg, miszerint csak alkotmányos uton lehet úgy kormányozni, hogy a nép elégedett, az állam pedig erős legyen, míg a szuronyokra támaszkodás az ezzel járó költség szaporodás folytán elébb utóbb megsemmisítéssel fenyegeti az államot a mulhatlanul bekövetkező pénzhiány miatt.

De hol van az az ember, a ki az én eszmém szerint az ügynek oly lendületet adjon, hogy abból sikerrel biztató alku váljék? Ilyet nem lehet találni, mert ha nagy férfaink közül valaki reá szánná is magát előhar-

czosi szerepre, azonnal elveszteni népszerűségét s ezzel együtt hatását is.

Azért tehát nincs más mód, mint a kormánynak kezdeményezni és tenni, még pedig a most is fenálló közvélemény értelmében; jelesül az 1848-diki törvények nyomán nevezzen ki főispánokat, kik a megyéket a fenálló törvények szerint rendezvén, a 48-diki választási törvények értelmében képviselőket választassanak, még pedig Magyarország egész területéről; az ily módon megválasztott képviselők gyűljenek össze a haza szívében, Pesten, s a teljesen megalakult országgyűlésen, a kormány által kimutatott szükséglethez képest, az adót ideiglenesen szavazzák meg a lehető legrövidebb időszakra, és a hatóságok által szedessék is be; azután az 1848-ki törvényeket nézzék át és magyarázzák meg úgy, hogy azok a nemzet jogainak csorbitása nélkül a kormányt is kielégítsék és megnyugtassák mind az iránt, a mi most azokban gyanus, vagy akár ő reá, akár más nemzetiségekre nézve hiányos. Én azt hiszem, hogy a kölcsönös jó akarat és bizalom ilyen formán eredményre vezetend.

Mindezek keresztülvitelét pedig megkísérhetnék azok, kik Magyarországon a vezérlő szerepek vitelére hivatják. Csak aztán, ha a kormány csakugyan hajlandó segédkezet nyújtana e munkához, nagy feneket ne kerítsünk a dolognak és őszintén járjunk el benne, mert — Isten bizony — minél tovább halad az ügy, annál bonyolultabbá lesz az. Már is beszélnek bizonyos programm készítésekről, melyek ha valóban létrejönnek, ez által is csak a nehézségek gyarapodnak, miután egyik ember egyet hisz,

másik meg másba bizik; sőt még a bukaresti-zágrábi-belgrádi-pesti rögös utu francia-négyesszerű parlament is megszédíthet némely embert, mert az Kossuthtól van egyengetve, holott ha jól bele nézünk, egyenesen a birodalmi tanács utjára terel az. Sokan sokat hisznek abban is, hogy Nándorfehérvárt épen azon pillanatban lövöldözi a török, melyben e sorokat ezennel befejezem.

Pest, június 17-én 1862.

